

Гречуха І.А. Суб'єктивна картина розвитку літературних здібностей: спроба факторно-семантичного аналізу // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том VI: Психологія обдарованості. – Випуск 13. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – С. 217-227.

УДК 159.928

Гречуха І.А.

**СУБ'ЄКТИВНА КАРТИНА ЛІТЕРАТУРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ:
СПРОБА ФАКТОРНО-СЕМАНТИЧНОГО АНАЛІЗУ**

Гречуха І.А. Суб'єктивна картина літературних здібностей: спроба факторно-семантичного аналізу. У статті описано особливості рефлексії старшокласниками розвитку літературних здібностей. Літературні здібності розглядаються як ресурс розвитку особистості в літературній діяльності; при усвідомленні їх цінності особистістю вони стають внутрішнім регулятором її поведінки. Охарактеризовано ранній юнацький вік, як сприятливий період для розвитку літературних здібностей.

Розкрито поняття «суб'єктивна картина здібностей», «літературні здібності», «цінності», «ціннісна регуляція». Здійснена спроба факторно-семантичного аналізу розвитку літературних здібностей старшокласників.

***Ключові слова:** суб'єктивна картина здібностей, літературні здібності, ціннісна регуляція, цінності, потреби.*

Гречуха І.А. Субъектная картина литературных способностей: попытка факторно-семантического анализа. В статье рассматриваются особенности рефлексии старшеклассниками развития литературных способностей. Литературные способности понимаются как ресурс развития личности в условиях литературной деятельности; при осознании их ценности личностью они становятся внутренним регулятором ее поведения. Охарактеризован ранний юношеский возраст как благоприятный период для развития литературных способностей.

Раскрыто понятие «субъективная картина способностей», «литературные способности», «ценности», «ценностная регуляция». Сделана

попытка факторно-семантического анализа развития литературных способностей старшеклассников.

Ключевые слова: субъективная картина способностей, литературные способности, ценностная регуляция, ценности, потребности.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими практичними завданнями. У психологічній літературі питання формування особистості вивчається у взаємозв'язку з проблемою розвитку здібностей. Більшість дослідників у визначенні поняття «здібності» є солідарними з Б.М. Тепловим, який розглядає їх як: «індивідуально-психологічні особливості, які зумовлюють успішність виконання діяльності, легкість і швидкість оволодіння нею» [19, с. 16]. В основі розвитку здібностей лежать задатки людини, вплив соціального середовища та власної активності особистості.

У відповідності з культурно-історичною теорією Л.С. Виготського важливе значення у розвитку здібностей має соціальна ситуація та провідна діяльність. Вивчаючи індивідуально-психологічні особливості школярів, які займаються літературною творчістю, В.П. Ягункова робить висновки про те, що процес формування літературних здібностей найбільш активним є в підлітковому віці.

217

Авторка виділяє такі основні компоненти літературних здібностей, як поетичне сприйняття дійсності, гарна образна та емоційна пам'ять, художня спостережливість, образне мислення та творча уява, точна і наповнена художніми образами мова [24]. В ранньому юнацькому віці (9-11 класи), всі ці компоненти розвитку здібностей набувають не тільки кількісного розвитку, але і якісного.

Процес розвитку старшокласника в літературній діяльності у різні часи стає предметом дослідження багатьох науковців. Вони акцентують увагу на емоційно-вольовій та мотиваційній сфері, когнітивному аспекті в розвитку творчої особистості, розвитку пізнавальних процесів (сприймання, уяви, мислення) та їх значенні у творчій діяльності. Лише частково торкалися проблеми ціннісної сфери в розвитку літературних здібностей.

Останні дослідження і публікації, виділення невирішених питань загальної проблеми, якій присвячується стаття. Психологічні механізми розвитку здібностей особистості є предметом вивчення у багатьох психологічних дослідженнях. Аналіз наукових джерел дозволяє припустити про наявність зв'язку між розвитком особистості та розвитком здібностей (С.Д. Максименко, В.О. Моляко, К.К. Платонов, С.Л. Рубінштейн) [10; 15; 17; 21]. Вони (здібності) залежать від біологічних (Г.С. Костюк, В.Д. Шадріков), соціальних (Б.Г. Ананьєв, Н.А. Логінова, С.Л. Рубінштейн) та діяльнісних чинників (О.М. Леонт'єв, А.В. Петровський) [2; 9; 11; 14; 17; 23]. Важливу роль у процесі формування та розвитку здібностей відіграє суб'єктна активність людини та ціннісно-мотиваційні чинники (К.О. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, Л.І. Божович, В.А. Роменець, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко) [1; 3; 5; 16; 18; 20].

Аналіз досліджень із психології літературної творчості свідчить, що на початкових етапах оволодіння літературною діяльністю активність суб'єкта обумовлюються в основному зовнішніми чинниками (виконати завдання: написати художній твір, заримувати рядки задля отримання соціального схвалення, тощо). На вищому рівні активність суб'єкта набуває суб'єктно-ціннісного характеру та характеризується в основному внутрішніми потребами (потреба в особистісному рості, художньо-естетичному розвитку) та суб'єктними цінностями (особистісний розвиток літературної обдарованості). Під *суб'єктними цінностями* О.Л. Музика розуміє особливі поєднання високозначимих моральнісних і діяльнісних цінностей, що тісно корелюють між собою і утворюють самодетерміновану основу для регуляції діяльності та саморозвитку особистості [12].

Окрім того, дослідники літературних здібностей пов'язують їх розвиток із рядом характерних психічних явищ: поетичним сприйняттям дійсності, образною пам'яттю, спостережливістю, образним мисленням, творчою уявою, точною і наповненою художніми образами мовою (В.О. Моляко, П.В. Білоус, Н.В. Чепелєва, В.П. Ягункова) [4; 10; 22; 24].

На основі проведеного аналізу розглядаємо *літературні здібності* як особливе поєднання психічних властивостей особистості, які дозволяють досягти вагомих результатів в літературній творчості та позначаються на особистісному розвитку.

218

Результати досліджень І.С. Загурської, Н.О. Никончук, Н.Ф. Портницької, О.М. Савиченко свідчать про те, що рефлексія здібностей є однією з передумов розвитку ціннісної регуляції, яка, у свою чергу, здійснюється на соціальному, процесуальному та суб'єктному рівнях [8]. Ціннісна регуляція (за О.Л. Музиною) – це передусім свідомо регуляція, спрямована на саморозвиток [12]. У цьому дослідженні аналізуються такі ж групи чинників здійснення ціннісної регуляції у літературній діяльності старшокласників: процесуальні (регуляція оволодіння новим видом діяльності, набуття нових умінь та навичок), соціальні (вплив на регуляцію діяльності здійснюється референтними особами: батьками, ровесниками, вчителями-предметниками, класним керівником тощо) та суб'єктні (регуляція здійснюється особистістю, на основі власних особистісно-вольових якостей; важливим стає процес особистісного росту в літературній творчості).

Підсумовуючи вище сказане, варто зазначити, що у психологічній літературі розглядаються діяльнісні, соціальні та особистісні аспекти регуляції діяльності людини. Оскільки розвиток та рефлексія здібностей є невід'ємною частиною в розвитку особистості, аналіз мотиваційних та ціннісних аспектів регуляції літературної діяльності старшокласників дозволяє поєднати описані вище аспекти.

Формулювання цілей і постановка завдань статті. Теоретичний аналіз проблеми та вивчення емпіричних досліджень дає підстави для дослідження особливостей рефлексії розвитку літературних здібностей та їх відображення у структурі ціннісної свідомості старшокласників.

Ця стаття має на меті реалізацію таких завдань: проаналізувати підходи до розуміння здібностей, зокрема на ті з них, які орієнтовані на саморозвиток

особистості; проаналізувати окремий випадок ціннісної регуляції розвитку літературних здібностей та намітити перспективи для подальших досліджень.

Виклад методики і результатів досліджень. Ознакою обдарованої особистості є її спрямованість на розвиток власних здібностей. А це потребує особистісної рефлексії, порівняння та оцінки власних умінь з умінями референтних осіб. В процесі рефлексії власних думок і дій та дій й оцінки оточення, учень, як зазначає О.Л. Музика, поступово формує «свою» (суб'єктивну) модель здібностей та визначає напрямок свого розвитку. Як показують наукові положення автора, «...суб'єктивну картину здібностей складають чотири групи уявлень: 1) уявлення про власні вміння як просоціальні засоби адаптації у тій чи іншій життєвій ситуації; 2) уявлення про складові цих умінь, про окремі дії та операції, які актуалізуються тоді, коли виникає необхідність удосконалити окремі вміння чи зробити їх елементами нових умінь; 3) уявлення про референтних осіб, які можуть бути і зразками для наслідування, і своєрідними соціальними валідизаторами як окремих умінь, що вдосконалюються, так і тих перспектив особистісного розвитку, які це вдосконалення відкриває; 4) уявлення про власні особистісні якості, в тому числі й індивідуальні особливості, які співвідносяться не лише з можливістю успішного виконання тієї чи іншої діяльності, а й з самооцінкою перспектив подальшого розвитку» [12, с.95].

219

Ці положення і лягли в основу суб'єктно-ціннісного аналізу, що зумовило вибір відповідних діагностичних процедур (методика вивчення динаміки здібностей (МВДЗ) та методика вивчення ціннісної свідомості (МВЦС) О.Л. Музики).

Аналіз особливостей рефлексії розвитку літературних здібностей та їх відображення у структурі ціннісної свідомості старшокласників розглянемо на прикладі результатів досліджуваної Юлії К. Вона є ученицею Житомирської ЗОШ №27, в грудні 2015 року брала участь в Обласному літературному конкурсі «Літературна майстерня» в номінації «Поезія» при МАН, де ввійшла в число призерів. Об'єктивними показниками успішності Юлії К. в літературній

діяльності є публічні виступи із власними творами, друк поетичної збірки, перемоги на літературних конкурсах. Також досліджувана має успіхи і в навчанні, захоплюється музикою (грає на фортепіано) та танцями.

Особливості рефлексії розвитку літературних здібностей старшокласниці вивчалися за допомогою модифікованого нами варіанту методики вивчення динаміки здібностей (МВДЗ) [12] на рівні:

1) рефлексії *діяльнісних складників* літературних здібностей, що стимулювалися такими запитаннями: *«Якими здібностями та вміннями ви володієте на даний момент? Зазначте ті, які на вашу думку є важливими для оволодіння літературною діяльністю. Оцініть ступінь їх важливості для себе»* та *«Яких умінь для підвищення ефективності літературної діяльності ви б хотіли набути (розвинути)? Чому?»*

2) рефлексії *когнітивно-операційних складників* літературних здібностей, яка спрямовувалася питаннями: *«Виділіть окремі дії та операції (у тому числі мисленнєві) у найбільш вагомих для вас вміннях. Оцініть ступінь їх розвитку»*.

3) рефлексії *референтних складників* літературних здібностей, що забезпечується питаннями, які допомагають встановити наявність психологічної підтримки з боку значимих осіб розвитку літературних здібностей старшокласників на момент проведення дослідження: *«Назвіть людей із свого оточення, які оцінюють ваші вміння та досягнення (у тому числі з середовища, що пов'язані із літературною діяльністю). Оцініть важливість їх думки для себе. Хто з цих людей пов'язаний з літературною діяльністю»* та *«Назвіть тих людей, думку яких ви б хотіли змінити про себе. Зазначте характер цих змін?»*.

4) рефлексії *особистісно-ціннісних складників* літературних здібностей, що стимулювалися такими запитаннями: *«Які особистісні якості вам допомагають досягати успіху в літературній діяльності? Оцініть ступінь їх розвитку. Які з цих якостей допомагають вам ефективно займатися літературною діяльністю?»* та *«Які якості ви б хотіли розвинути чи набути? Чому?»*

Дослідження особливостей ціннісної свідомості Юлії К. проводилося за методикою моделювання ціннісної свідомості (ММЦС). Дослідження здійснювалося в кілька етапів. Завданням першого етапу є актуалізація у свідомості досліджуваної її основних життєвих цінностей шляхом біографічно-рефлексивної бесіди. На другому етапі дослідження пропонується порівнювати значимих людей і на основі цього порівняння та порівняння з собою виділити якості та характеристики, які мають властивості життєвих цінностей (з допомогою процедури порівняння тріад,

220

запропонованої Дж. Келлі). Таким чином відбувається актуалізація у свідомості досліджуваної значимих людей, тих, які мали вплив на її життя (як позитивний, так і негативний). На третьому етапі досліджуваній пропонується оцінити ступінь вираженості у кожній значимій для неї людини тих ціннісних конструктів, які вона сама і згенерувала на другому етапі. Четвертий етап – факторно-семантичне моделювання результатів дослідження. З цією метою матрицю „значимі люди/ціннісні конструкти”, яку ми отримуємо на третьому етапі, піддаємо факторному аналізу та отримуємо факторну модель ціннісної свідомості. П'ятий етап дослідження за ММЦС – інтерпретаційний, тут здійснюється аналіз факторної моделі. Це дозволяє оцінити зміст і структуру ціннісної свідомості людини дискретно, тобто на певний момент її життя, пов'язаний з конкретною життєвою ситуацією [8].

Результати вивчення діяльнісного складника рефлексії здібностей показали, що досліджувана має досвід у ряді творчих діяльностей. Зокрема вона зауважує, що має вміння «до музики (вміє співати, грати на фортепіано)», «до біології», «до української культури», «до поезії та прози», «до мистецтва (образотворчі вміння)». Всі ці види діяльності (окрім біології) означає як «важливі» (ступінь важливості 8-10 балів). Що стосується прогнозів розвитку власних здібностей, то плани на майбутнє спрямовані на розвиток мовлення та уваги. Мотивація оволодіння цими вміннями: «це допоможе краще розкривати зміст твору (вірша)» та «краще сприймати навколишній світ».

Зі списку вмінь обиралися найважливіше для досліджуваної, визначалися дії та операції, які входять до його складу. Операціоналізація найважливіших вмінь була пов'язана з літературною діяльністю. Юлія К. виділила такі дії та операції: «терпіння», «наполегливість», «зацікавленість», «вміння римувати». Рівень розвитку дій та операцій було оцінено у 9-10 балів, що може свідчити про позитивну самооцінку досліджуваної та важливість цієї діяльності в її житті.

Результати вивчення референтного складника рефлексії здібностей показали достатньо широке коло референтних осіб (7 осіб). До їх числа досліджувана віднесла «маму», «бабусю» та «дідуся», «вчителя літератури» та трьох «подруг». Ступінь важливості їх думки – 8-10 балів. До умінь, які оцінюють референтні особи, належать «література» та «поезія». Досліджувана хотіла б змінити ставлення вчителя іноземної мови, зокрема її оцінних суджень («щоб вірила в мене, розуміла мене, мою працю та пріоритети»). Це може свідчити про емоційну вразливість досліджуваної та потребу у визнанні своєї діяльності.

Визначаючи особисті якості, які допомагають досягти їй успіху в літературній діяльності, Юлія К. виділила такі: «абстрагування», «наполегливість», «емоційність», «уважність», «терпіння», «зацікавленість». Рівень розвитку цих якостей досліджувана оцінила досить високо (7-10 балів). До якостей, які вона бажала б розвинути та набути належать «уважність» та «посидючість». Свою відповідь вона пояснила так: «розвиток цих якостей допоможе мені до кінця закінчувати розпочату справу, виконувати її якісно».

Наступним етапом дослідження є моделювання ціннісної свідомості досліджуваної. Варто відмітити цікаві факти життя, які були виявлені під час біографічної бесіди. Юлія відмічає, що з літературою вона «познайомилася» ще в

дошкільному віці, їй подобалося «слухати казки у виконанні дідуся та бабусі», часто їй читала і мама. В цьому ж віці навчилася читати. У школі ситуація дещо змінилася, оскільки «цей інтерес дещо згас», натомість в її життя

«прийшла музика та танці». Захоплення літературою знову з'явилося в підлітковому віці, коли, як відмічає досліджувана, вона почала знайомитися із світовою літературою. В 14 років особливо «захопилася поезією Єсеніна», тоді «книги стали невід'ємною частиною» її життя. В цьому ж віці вперше спробувала писати. Найбільше любить поезію. В 16 років «зустріла своє перше кохання», що знайшло відображення в її творчості (переважна кількість поезій про кохання). В цьому ж віці вийшла друком збірка поетичних творів, про яку говорить так: «це те, чим я живу, те що мене надихає». В ході бесіди була відмічена особливість Юлії говорити про себе в 3-й особі: «так, як Юля працювала», «це була не Юля», тощо. Це може бути свідченням ідентифікації себе з ліричною героїнею.

Аналіз факторно-семантичної моделі ціннісної свідомості досліджуваної (рис. 1) здійснювався у відповідності до відрефлексованих умінь, дій та операцій, особливостей соціальної рефлексії та усвідомлення своїх особистісних якостей, як таких, що допомагають досягти успіху в літературній діяльності.

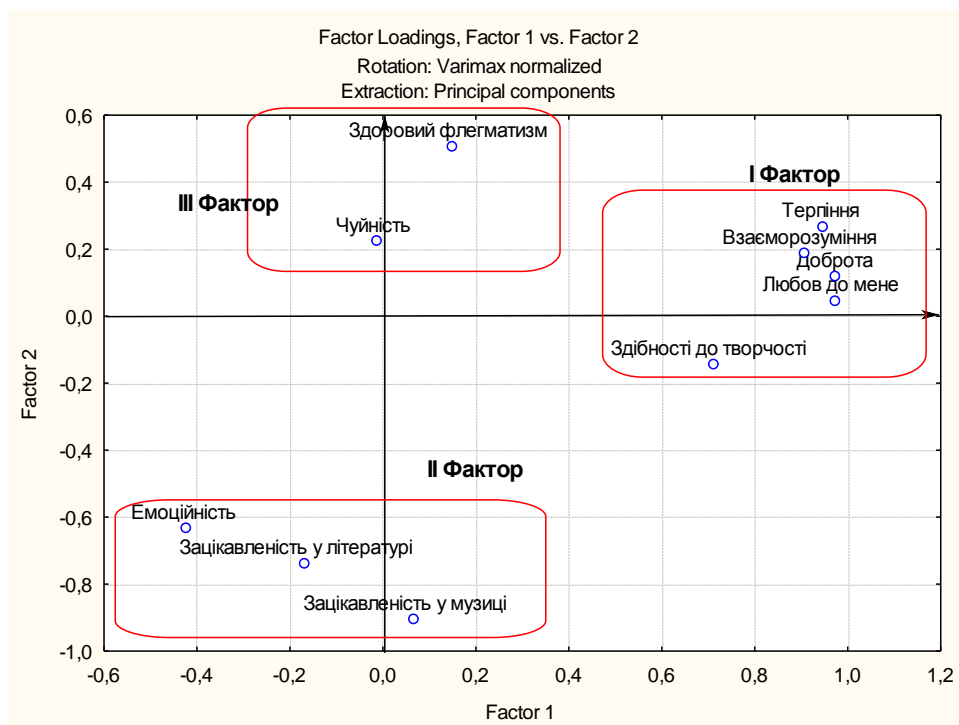

Рис. 1. Факторно-семантична модель ціннісної свідомості досліджуваної Юлії К.

У межах факторного аналізу методом головних компонент було виділено три фактори, які пояснюють 84,54% дисперсії. Перший фактор (43,38%

дисперсії) відображає ставлення досліджуваної до інших людей та співпраці з ними. Всі конструкти цього фактору мають позитивний полюс: «любов до мене» ($r=0,96$), «терпіння» ($r=0,86$), «здібності до творчості» ($r=0,76$), «доброта» ($r=0,96$), «взаєморозуміння» ($r=0,9$). Ці результати свідчать про важливість для старшокласниці зовнішньої підтримки в розвитку літературних здібностей, що проявляється в «любві» до неї, «терпінні», «доброті» та «взаєморозумінні». Спостерігається

222

орієнтація на те коло референтних осіб, яке задовольняє її потребу у визнанні та поцінуванні («схвалюють або критикують мої творчі напрацювання», «допомагають розвиватися», «служують прикладом до наслідування»). В коло референтних осіб ввійшли люди, в яких «здібності до творчості» досліджувана оцінює найвищими балами (9-10 балів). До нього і досі належить найближче оточення дитини (сім'я, однолітки, вчителька літератури).

Другий фактор (23,03% дисперсії) відображає ставлення до творчості. Він включає такі ціннісні конструкти, як: «зацікавленість у музиці» ($r=-0,9$) та «зацікавленість у літературі» ($r=-0,73$). Ці два види діяльності є способом проявити себе як творчу особистість, які посідають важливе місце в житті Юлії К. Конструкти цього фактору мають негативний полюс. Можливо це є свідченням деякої відстороненості від оточуючих людей, певну особливість в той момент, коли досліджувана проявляє свою «зацікавленість» до творчої діяльності (літератури чи музики).

Третій фактор (18,13% дисперсії) є біполярним та включає такі діяльнісні цінності, як: «чуйність» ($r=-0,83$) та «здоровий флегматизм» ($r=0,77$). Під «чуйністю» досліджувана розуміє «стан готовності сприймати всі тонкощі світу». «Здоровий флегматизм» несе протилежне семантичне значення для старшокласниці, у її відповідях він звучить як «особливий стан (занурення в свої думки), в якому я іноді перебуваю, коли знаходжусь в творчому процесі», це «певна відстороненість від навколишнього світу» та «те, що мені допомагає творити». Таким чином «чуйність» проявляється у досліджуваної на етапі зародження творчого задуму, як певна «спостережливість» і характеризується,

як каже П.В. Білоус: «здатністю побачити те, що для більшості людей «не відкривається» або не потрапляє в поле зору» [4, с.117]. «Здоровий флегматизм» має більш пізнє своє застосування, а саме на етапі роботи над літературним твором.

Враховуючи зміст цінностей, які увійшли до першого фактору, будемо його розглядати як фактор моральнісних цінностей. Другий та третій фактор включає цінності, які співвідносяться з певними видами діяльності та психічними явищами, які сприяють творчому процесу – фактор діяльнісних цінностей. Окрім того, вони (2 та 3 фактори) є полярними, що може свідчити про наявність у свідомості Юлії К. ціннісного конфлікту. Ми можемо припустити, що з однієї сторони спостерігається тиск соціального середовища (щоб вона стала «здоровим флегматиком» та відмовилася від творчої діяльності), а з іншої – бажання учениці проявляти й надалі у творчості (літературній та музичній) свою «емоційність». Така нестійкість у ціннісній сфері може свідчити, що досліджувана знаходиться на етапі свого становлення в літературній творчості та їй потрібно робити вибір: або ж піддатися впливові референтних осіб та бути як всі («здоровим флегматиком»), або ж відстояти свою своєрідність («іншість») та орієнтуватися на цінності груп вищого рівня, шляхом саморозвитку. Лише подолавши протидію контактного соціального оточення, вийшовши за межі його ціннісного впливу, зазначає О.Л. Музика, можлива тенденція до подальшого розвитку обдарованості особистості [12].

223

На основі проведеного аналізу можна виділити особливості рефлексії розвитку літературних здібностей та їх відображення у структурі ціннісної свідомості досліджуваної. По-перше, це орієнтація на спеціальні уміння та окремі дії та операції, які пов'язані із ними (виділяє здібності до різних видів діяльності: поетичної, музичної, образотворчої тощо). По-друге, ціннісний підхід до літературної діяльності (високі бали за всіма компонентами, значимість цього виду діяльності). По-третє, орієнтація на те коло референтних осіб, яке задовольняє потребу у визнанні та поцінуванні (схвалюють або критикують її творчі напрацювання, допомагають розвиватися, слугують

прикладом до наслідування). По-четверте, досліджувана демонструє як орієнтацію на власну активність («це те, чим я живу...»), відзначає прагнення до саморозвитку), так і на зовнішню підтримку в розвитку літературних здібностей (важлива є думка однолітків, вчителя літератури). По-п'яте, демонструє деяку відстороненість від оточуючих людей, певну особливість в той момент, коли вона проявляє свою «зацікавленість» до творчої діяльності (ціннісний конфлікт).

Висновки та подальші перспективи досліджень. Огляд наукової літератури з проблеми ціннісної регуляції розвитку літературних здібностей дозволяє зробити висновок, що цінності у свідомості досліджуваної виступають засобом, через який вона має можливість виразити свою індивідуальність, та ресурсом для подальшого розвитку особистості. Значимою для цього віку є ще система соціальних стосунків, у яку включені референтні особи (сім'я, однолітки, вчитель літератури). Тому той конфлікт стосунків, який спостерігався у нашої досліджуваної і був намаганням виділити свою «особливість» з-поміж інших.

Відповідно до вище сказаного, така творча особистість потребує психологічної підтримки розвитку літературних здібностей. Оскільки ми торкаємося ціннісну сферу особистості старшокласниці, то в цьому випадку варто говорити про надання їй ціннісної підтримки. Ціннісна підтримка полягає в актуалізації внутрішніх ціннісних ресурсів особистості з метою вироблення нових ефективних регуляційних схем системи саморозвитку. Це і є перспективою для подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / Ксения Александровна Абульханова-Славская. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.
2. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды: В 2 т. / Борис Герасимович Ананьев – М.: Педагогика, 1980. Т. 1. – 1980. – 232 с.
3. Анцыферова Л.И. К психологии личности как развивающейся системы / Людмила Ивановна Анцыферова // Психология формирования и развития личности / отв. ред. Л.И. Анцыферова. – М. : Наука, 1981. – С. 3–19.

4. Білоус П.В. Психологія літературної творчості: навч. посіб. / П.В. Білоус. – К.: Академвидав, 2014. – 216 с. – (Серія «Альма-матер»).
5. Божович Л.И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка / Лидия Ильинична Божович // Изучение мотивации поведения детей и подростков / Под ред. Л.И. Божович и Л.В. Благоннадежиной. – М., «Педагогика», 1972. – С. 7-44.
6. Братусь Б.С. К проблеме человека в психологии / Борис Сергеевич Братусь // Вопросы психологии. – 1997. – №5. – С. 4-20.

224

7. Дружинин В.Н. Психология общих способностей / В.Н. Дружинин. – СПб.: Питер, 2000. – 368 с.
8. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Рута, 2006. – 320 с.
9. Костюк Г.С. Здібності та їх розвиток у дітей / Григорій Силович Костюк. – К.; Знання, 1963. – 80 с.
10. Кульчицкая Е.И., Моляко В.А. Сирень одарённости в саду творчества / Е.И. Кульчицкая, В.А. Моляко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2008. – 316 с.
11. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – 2-е изд., стер. – М.: Смысл; Издательский центр «Академия», 2005. – 352 с.
12. Музика О.Л. Методика вивчення динаміки здібностей / О.Л. Музика // Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О.Л. Музика, Д.К. Корольов, Р.О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 94-107.
13. Музика О.Л. Ціннісна регуляція суб'єктної активності особистості / О.Л. Музика // Наукові записки Інституту психології імені Г.С.Костюка АПН України / За ред. академіка С.Д. Максименка. – К.: Главник, 2005. – Вип. 26, в 4-х томах, т. 3. – С. 168-173.

- 14.Петровский А.В. О психологии личности / Артур Владимирович Петровский. – М., «Знание», 1971, 64 с. (Педагогический ф-т, №4).
- 15.Платонов К. К. Проблемы способностей / Константин Константинович Платонов. – М.: Наука, 1972. – 312 с.
- 16.Роменець В.А. Психологія творчості / В.А. Роменець. – К.: Либідь, 2004. – 288 с.
- 17.Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. Человек и мир / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2003. – 512 с. – (Серия «Мастера психологии»).
- 18.Татенко В.А. Психология в субъективном измерении: Монография // Виталий Александрович Татенко. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 1996. – 404 с.
- 19.Теплов Б. М. Избранные психологические труды: в 2 т. / Борис Михайлович Теплов. – М.: Педагогика, 1985. – Т. 1. – 328 с.
- 20.Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т.М. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
- 21.Формування психолого-фізіологічної стійкості, профілактика стресів, розумових, емоційних та інших перевантажень обдарованих дітей і молоді, виховання у них патріотизму й громадської позиції у процесі навчання та виховання: навчальний посібник: навч. посіб. / За ред. С. Д. Максименка, В. Ф. Москаленка. – К.: Купріянова, 2004. – 192 с.
- 22.Чепелева Н.В. Розуміння та інтерпретація особистісного досвіду у контексті психологічної герменевтики / Н.В. Чепелева // Наукові записки. Серія «Психологія». – Випуск 12. – 2009. – С. 8-20.
- 23.Шадриков В.Д. Проблемы профессиональных способностей / Владимир Дмитриевич Шадриков // Психологический журнал. – 1982. – Т. 3, №5. – С. 13-26.
- 24.Ягункова В.П. Формирование компонентов литературных способностей у школьников V класса / В.П. Ягункова // Вопросы психологии способностей. Сборник статей / Под ред. В.А. Крутецкого. – М.: Педагогика, 1973. – С. 175-214.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Abulkhanova-Slavskaia K.A. Stratehiia zhyzny / Kseniia Aleksandrovna Abulkhanova-Slavskaia. – M.: MЫsl, 1991. – 299 s.
2. Anan'ev B. N. Yzbrannyye psikhologicheskiye trudy: V 2 t. / Borys Herasymovych Anan'ev – M.: Pedahohyka, 1980. T. 1. – 1980. – 232 s.
3. Antsyferova L.Y. K psikhologii lychnosti kak razvyvaiushcheisia systemy / Liudmyla Yvanovna Antsyferova // Psikhologiya formirovaniya y razvitiya lychnosti / otv. red. L.Y. Antsyferova. – M. : Nauka, 1981. – S. 3-19.
4. Bilous P.V. Psikhologiya literaturnoi tvorchosti: navch. posib. / P.V. Bilous. – K.: Akademvydav, 2014. – 216 s. – (Seriiia «Alma-mater»).
5. Bozhovych L.Y. Problema razvitiya motyvatsyonnoi sfery rebenka / Lydyia Ylynynna Bozhovych Yzuchenye motyvatsyy povedeniya detei y podrostkov / Pod red. L.Y. Bozhovych y L.V. Blahonadezhynoi. – M., «Pedahohyka», 1972. – S. 7-44.
6. Bratus B.S. K probleme cheloveka v psikhologii / Borys Serheevych Bratus // Voprosy psikhologii. – 1997. – №5. – S. 4-20.
7. Druzhynyn V.N. Psikhologiya obshchyykh sposobnostei / V.N. Druzhynyn. – SPb.: Pyter, 2000. – 368 s.
8. Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen / Za red. V.O. Moliako, O.L. Muzyky. – Zhytomyr: Ruta, 2006. – 320 s.
9. Kostiuk H.S. Zdibnosti ta yikh rozvytok u ditei / Hryhorii Sylovych Kostiuk. – K.; Znannia, 1963. – 80 s.
10. Kulchytskaia E.Y., Moliako V.A. Syren odarënnosti v sadu tvorchestva / E.Y. Kulchytskaia, V.A. Moliako. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I.Franka, 2008. – 316 s.
11. Leontev A.N. Deiatelnost. Soznanye. Lychnost Aleksei Nikolaevych Leontev. – 2-e yzd., ster. – M.: Sмыsl; Yzdatelskyi tsentr «Akademyia», 2005. – 352 s.
12. Muzyka O.L. Metodyka vyvchennia dynamiky zdibnostei / O.L. Muzyka // Psikhologichni zasady rozvytku obdarovanoi osobystosti v osvithomu seredovyshchi: metodychnyi posibnyk / O.L. Muzyka, D.K. Korolov, R.O.

Semenova ta in.; za red. O.L. Muzyky. – Kyiv-Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2015. – S. 94-107.

13. Muzyka O.L. Tsinnisna rehuliatyia subiektnoi aktyvnosti osobystosti / O.L. Muzyka // Naukovi zapysky Instytutu psykholohii imeni H.S.Kostiuka APN Ukrainy / Za red. akademika S.D. Maksymenka. – K.: Hlavnyk, 2005. – Vyp. 26, v 4-kh tomakh, t. 3. – S. 168-173.
14. Petrovskiy A.V. O psykholohyy lychnosti / Artur Vladymyrovych Petrovskiy. – M., «Znanye», 1971, 64 s. (Pedahohycheskyi f-t, №4).
15. Platonov K. K. Problemy sposobnostei / Konstantyn Konstantynovych Platonov. – M.: Nauka, 1972. – 312 s.
16. Romenets V.A. Psykholohiia tvorchosti / V.A. Romenets. – K.: Lybid, 2004. – 288 s.
17. Rubynshtein S.L. Bytie y soznanye. Chelovek y myr / S.L. Rubynshtein. – SPb.: Pyter, 2003. – 512 s. – (Seriya «Masterya psykholohyy»).
18. Tatenko V.A. Psykholohiia v sub'ektivnom yzmerenyy: Monohrafiia // Vytalyi Aleksandrovych Tatenko. – K.: Vydavnychiy tsentr «Prosvita», 1996. – 404 s.
19. Teplov B. M. Yzbrannyye psykholohycheskye trudy: v 2 t. / Borys Mykhailovych Teplov. – M.: Pedahohyka, 1985. – T. 1. – 328 s.

226

20. Tytarenko T.M. Zhyttievyyi svit osobystosti: u mezhakh i za mezhamy budennosti / T.M. Tytarenko. – K.: Lybid, 2003. – 376 s.
21. Formuvannia psykholoho-fiziolohichnoi stiikosti, profilaktyka stresiv, rozumovykh, emotsiinykh ta inshykh perevantazhen obdarovanykh ditei i molodi, vykhovannia u nykh patriotyzmu y hromadskoi pozytsii u protsesi navchannia ta vykhovannia: navchalnyi posibnyk: navch. posib. / Za red. S. D. Maksymenka, V. F. Moskalenka. – K.: Kupriianova, 2004. – 192 s.
22. Chepelieva N.V. Rozuminnia ta interpretatsiia osobystisnoho dosvidu u konteksti psykholohichnoi hermenevtyky / N.V. Chepelieva // Naukovi zapysky. Seriia «Psykholohiia». – Vypusk 12. – 2009. – S. 8-20.

23. Shadrykov V.D. Проблемы профессиональных способностей / Владимир Дмытрыевич Шадрыков // Психологический журнал. – 1982. – Т. 3, №5. – С. 13-26.
24. Яхункова В.П. Формирование компонентов литературных способностей у школьников V класса / В.П. Яхункова // Вопросы психологии способностей. Сборник статей / Под ред. В.А. Крутetskoho. – М.: Педагогика, 1973. – С. 175-214.

I.A. Hrechukha. Subjective view of literary ability: attempt to factor-semantic analysis. *The features of reflection of development of literary abilities and their reflection in the structure of value consciousness of high school students are described in the article. Literary skills are seen as a resource of personality's development in the literary work. They become an internal behaviour regulator providing their value is realized for this personality. The creative work of students requires a lot of time and effort, and therefore requires special support and appreciation from the people around them. These people for them are their parents, classmates, school teacher of literature, the head of the literary circle or additional courses.*

We have made an attempt of psychological analysis of factor-semantic model of value consciousness according to reflected skills, actions and operations, peculiarities of social reflection and awareness of personal qualities. As a result, a number of features were determined: the ability of student to reflect creative elements in the structure of literary skills and operations, and an ability to estimate the process and results of literary activity by significant persons.

The results of the study we will consider in the development of the programme of psychological support of literary gifted high school students. As we affect the value sphere of the individual, in this case it's worth talking about providing value support. Value support, in our understanding, consists in actualization of internal value resources of personality, in order to develop new effective regulatory schemes in the system of self-development.

Keywords: *literary skills, value regulation, values and needs.*